

ÖLÜ DENGE

Prof. Bahri SAVCI

İlmli siyasal inançlara yatkın bir başbakanın yönetiminde, siyasal kuvvetlerin hareketsiz kaldığı bir ölü denge evresi geçirdik.

Halk Partisi edilgenliği (pasifliği) ile, Türkiye sağının eskil duraganlığı (statığı), Türkiye'yi, bir tuhaf denge içine attı.

Buna «ölü denge» demek istiyoruz.

Çünkü bunun içinde, geliştirici sosyal dinamikler, kendi doğal yollarını bulamıyorlar. Etkinlik kazanamıyorlar. Kendileri de edilgenliğe düşüp, orada kalıyorlar.

Türkiye'nin sağ, zaten eskildir. Adının başına, sonuna istediği kadar «demokrasi» sözcüğünü koysun. Kendisini, istediği kadar «ulusal» ve «demokratik» göstermeğe uğraşın. Bu sağ, Asyacı değerlere dayandığı için, ulusal değildir. Metafizik yollarla geleneksel kuvvetlerden ve sosyal dinamiklerden kuvvet almaya uğraştığı için demokratik değildir.

O, Asyacı - gümreci bir kitlenin yerleşmiş duragan (statik) hesaplarına dayandığı için «var» dır ve etkileyici olarak vardır. Büyük bir kitle statığı olarak, toplumu etkilemektedir. Böylece, Halk Partisinin henüz kurtulamadığı edilgenliği ile de, rahatca bir denge kurabilmektedir.

İşte bu denge, olumlu bir süreç yönünün açılmasına elvermiyor. Ekonomik - sosyal - siyasal alanlarda «yeni bir yapım (icra)» getiremiyor. o yüzden buna «ölü» diyoruz. Ancak ve ancak bozulmuş kablplar içinde eskiyi, gelenekseli, tutuculuğu sürdürmeye yarıyor.

Bu yüzden de her ölü gibi «çürüme» yi de getirmiş oluyor. Onun için, bu ölü denge, içinde, hiç bir yeni oluşumun olamadığı «çürüme» yi sürdüren bir denge oluyor.

Buraya, raslantılarla gelinmemiştir. Buraya, Türkiye'deki reform hareketlerinin zorunlu bir sonucu olarak gelinmiştir.

Osmanlıdan beri başlamıştır, Türkiye'deki reform hareketleri...

Bunlar, Batıdan bir şeyler kapma dileğiyle başlar. Batıya karşı pozitivist radikalizmlerle kendini koruyan bir Batılılaşmaya ulaşır. Sonra da, daha doğru ve daha geniş bir çerçeve içinde çağdaşlaşarak ulusal kişiliğini ve yapısını kurma çizgisine varır.

Fakat, doğu-hatı değerler çatışması içindeki bir ülkenin toplum diyalekti, bu süreci saptırmıştır. Ve bu sapma, 1971'lerde, modern bir eskilliği deyimleyen faşizme dönüşme istidatları kazanmıştır.

Halk Partisinin halklaşma ve sollaşma eğilimlerine - birazcık bile olsa - yatması ile de faşizme dönüşme istidadı, resmîlik kazanamamıştır. Ama, toplum, gene de bir gelişmezlik demek olan bir ölü denge içine düşemezlik edememiştir.

Ülkenin yapıcı güçleri, bundan kurtulmanın yollarını aramak zorundadır. Ama yanlışlardan kaçınmalıdır. Yoksa, şimdilik bir istidada olan faşizm köprüsü içine de girilir.

Onun için, şöyle bir irdeleme, yararlı olur sanırım :

Kesin bir tarih söylemeye gerek yok. Denebilir ki, Osmanlı yöneticilerinin bir bölümü 18. Yüzyılın daha başlarında iken, yüzlerini batıya dönmüşlerdir. Çünkü, «devlet - toplum» un gelişmezlik çıkmazına girdiğini görmüşlerdir. «Nasıl etsek de devlet - toplumu kurtarsak?» diye kaygılanmışlardır. Kaygılarını giderecek yanıtı da bulmuşlardır: Batı fennini almak bir ölçüde batı eğitimine eğilmek...

Osmanlı yöneticileri, bu işi yaparlar da.. Ama kökten bir kuruluş yoktur. Reformlar, kuvvetli bir merkezsiz yönetim kurmaya yaramıştır. Ana, topluma, halk çekirdeğine inen bir ekonomik değişme ve gelişme, gene de olmaz. Batıyı, dinsel mutlakîyetlerden kurtarıp lâik halk iktidarlarına ulaştırılan «İnsan Hakları Doktrini» Osmanlıda böyle bir rol oynamaz. Ancak batı sanayii ve ticaret emperyalizminin Osmanlıdaki uzantısı - dayanağı - el ulağı olan metropol ticaret ve batı temsilcisi zümrelere yarar. Onların ayrıcalıklarının garantisini rolünü oynar. Osmanlı dinci mutlakîyeti ve onun yönettiği Müslüman - Osmanlı halk çekirdeği, duragan gelişmezliğini gene sürdürür. Öyle ki, birinci ve ikinci Jön Türkler iki kez meşrutiyet getirirler ama, devletteki dinsel mutlakîyet otoritesi, niteliğini kökünden değiştirmemiştir. Ancak bir dıştan değişme olmuştur. «Dinsel mutlakîyetçi otorite özü», ne lâikleşmiştir, ne de demokratik bir içerik ile dolmuştur. Özünde hiç değişmeden, Osmanlı sarayındaki hanedanın ellerinden çağaloğlundaki pembe aşu boyalı konaktaki İttihat ve Terakki oligarşisinin ellerine geçmiştir.

Bu, iktidarın, bir sayıda dıştan sivilleşmesidir. Bunda, muhafetler ve parlamento yolu ile iktidarı, gene bir sayıda yumuşatma da vardır. Fakat Tanzimat ricalinin ve ilk Jön Türklerin getirdiği çizgi, Türkiyedeki reformları, batı kapitalistik ekonominin açılma-yayılma aracı olmaktan ötede, ulusal bir düzeye çıkmaktan halâ alakoymaktadır.

Onun için, aslında, bu çizgiyi yıkmak gerekirdi. Buna ulaşmak için «Mustafa Kemal patlaması ile, Türkiye reformları, pozitivist bir radikalizm düzeyine varmıştır. Daha doğrusu, Türkiye'deki ekonomik olayın, artık, Batı kapitalistik ekonominin doğuya açılması, Türkiye üzerinde yayılması olayı olmaktan kurtulması zorunlu algılanmıştır. Ulusallık kanalıyla, ve çalışma eksenini üzerinde bütünleşen kategorilerin emeğine dayalı bir ekonomi düşününe ve gerçeğine varılmıştır.

Ayrıca, gerçekten ulusal devlete, demokratik halk iktidarına ulaşmak için, lâik bir toplum yapısına doğru çağdaşlaşma yolunu açma gereği ve gerçeği de, kavranılır olmuştur. Bunun için Atatürk, «milliyetçilik» ülküsü içindeki gelenekselliği - Asyacılığı temizlemiştir.» Fıtrat-ı Milliye» yi, pozitivist görüşün değerleri ile yoğurmuştur.

Fakat, doğu-batı değerleri çatışması içinde bir ülke olmaktan, bir ölçüde, gene de kurtulunmamıştır. Böyle bir toplumun içinde, batılılığın karşısındaki doğruluk değerleri ve kurumları, çağdaşlaşmaya direnen bir diyalekt yaratmıştır: Halkçı ekonomi - ve bunun kendileyin (bizatihi) halkın iradesine dayanması siyasal ülküsü ile, büyük burjuvalaşmacılık - onun siyasal seçkinlerinin iradesi ve yöntemi dinamikleri karşı karşıya gelmiştir.

Bu diyalektiğin egemen çizgisi, 1973 seçimlerinde sağın bölünmesini ve ufalanmasını getirdi. Ve şimdi, 1975'in başlarında, bir yeni kutuplaşmayı sundu Türkiye'mize... Bu kutuplaşma da, bir ölü denge kurdu: Tarafsız bir başbakanın sağ denebilecek eğilimli duraganlığa ibresi altında, sosyo - ekonomik ve siyasal gelişimlere kapalı; ama bu yüzden, modern tutuculuğun simgesi bir faşizme kendiliğinden açık kalan bir hareketsizlik.. Onun içinde bir ölü denge..

Bir başka deyimle: Türkiye, gene halâ, doğu - batı değerlerinin çatışması içinde bir ülkedir. Bundan çıkan toplum diyalektiği, «çağdaş batı» nın egemen düşününü olan «sol» lu Türkiye'ye getirdi. Fakat 1973 seçimlerinde onu, tek başına iktidar olma düzeyine de çıkarmadı. Buna karşılık, ona, bu yolu açmak üzere, «sağ»ı hem bölüdü, hem de ufaladı.

Şimdi sol, tam anlamı ile alt yapıya inme zorunu ile karşı karşıyadır. Halk bütünleşmesine ulaşma zorundadır. Çalışma ekseninde bir ekonomi kurmaktan başka çıkar yolu yoktur. Böyle bir yolu izleme hususunda, Kıbrıs utkusu ile, yükselen fiatları karşılayan alt tabakalara gelir ve ücret politikasından aldığı bir prestij vardır elinde.. Fakat karşı yanın uyandırdığı aşırı sol kaşımastan kaptığı bir ürküntü ile, edilgenleşmiş bir durumdadır. Zamanı-biçimi, ve başıboş bırakılırsa, kendiliğinden doğuracağı sonuçları belirsiz bir «yakın seçim gerekçesi» ne dayalı bir hareketsizlik içindedir.

Sağ ise, kendi içindeki ayrılaşmadan, bölünmüşlükten kurtulmaya uğraşiyor. 1973 seçimlerinin kendisinden götürdüklerini; ülkeyi «sol» dan ürküterek, liberal - tekelci kapitalist büyüme doğrultusundaki erdemlerle koşullandırarak, kazanmak istiyor. Geleneksel sağ değerlere yatkın bir sorumsuz hükümet mekanizmasının da, zamanla, kendisine yaramakta olduğu görüyor. Buradan aldığı bir sevincin gücü ile, ölü dengeyi sürdürüyor. Ölü dengenin, radikalizmlere kapalı çemberi içinde, kendi tutucu sağlığını ve bütünlüğünü yeniden kurmaya uğraşiyor.

Bekleyelim.

Türkiye'de duraganlıklar ve ana ona sığınarak yayılan irtica dengesizlikleri yeni demokratik gelişimler getirmemiş değildir.